

**MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS**

Akademien för utbildning, kultur och
kommunikation

Att arbeta med miljö- och hållbarhetsfrågor i praktiken

Ett utvecklingsarbete med fokus på en miljövecka i förskoleklass

Författare: Therese Karlsson

Examensarbete på grundnivå i lärarutbildningen

Vårterminen 2011

Handledare: Louise Sund

Examinator: Niclas Månsson

MÄLARDALENS HÖGSKOLA ESKILSTUNA VÄSTERÅS

**Akademien för utbildning, kultur och
kommunikation**

Examensarbete på grundnivå

15 högskolepoäng

Sammanfattning

Författarens namn: Therese Karlsson

Titel: Att arbeta med miljö- och hållbarhetsfrågor i praktiken

Årtal: 2011

Antal sidor: 11

Målet med utvecklingsarbetet är att öka en grupp förskoleklass elevers medvetenhet om frågor som rör miljö och hållbar utveckling genom att utveckla och genomföra en miljövecka. Verktyg som används för dokumentation i mitt utvecklingsarbete var observationer och reflektioner. Jag har planerat och genomfört en temavecka med fokus på miljö i en förskoleklass. Genomfört utvecklingsarbete visar vikten av material som fångar eleverna och deras intresse. Min slutsats är att genom ett varierande arbetssätt och elevernas delaktighet skapade vi tillsammans en rik temavecka som gav en försmak på vad hållbar utveckling kan innebära.

Nyckel ord: Hållbar utveckling, diskussioner, Bamse, återvinning, sopsortering

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Målsättning	4
1.2 Litteraturgenomgång	5
2. Insamlingsmetod	6
2.1 Planering	7
2.2 Urval	8
3. Genomförande av utvecklingsarbete	9
3.1 Lektion 1	9
Reflektion	9
3.2 Lektion 2	10
Reflektion	10
3.3 Lektion 3	11
Reflektion	11
3.4 Lektion 4	11
Reflektion	12
4. Diskussion	12
Referenslista	15

1. Inledning

Under min tid på lärarprogrammet har jag upplevt att kunskap och metoder för hur man kan arbeta praktiskt med hållbar utveckling har varit väldigt begränsad. Vi har haft givande föreläsningar inom området och fått en ökad förståelse för ett hållbart perspektiv och betydelsen av det. Men rent praktisk vill jag utvecklas och prova på hur man som lärare kan arbeta med detta i den dagliga verksamheten.

Hållbar utveckling är ett vitt begrepp som tidigare var förknippat med miljöfrågor av olika slag. Idag inkluderar ett hållbarhetsperspektiv flera grundläggande samhälls- och utvecklingsfrågor som ska genomsyra all undervisning enligt Skolverket (2002). I den nya läroplanen för grundskola, förskoleklass och fritidhem (Lgr 11) framgår att ”skolans mål är att varje elev visar respekt för omsorg om såväl närmiljö som i ett vidare perspektiv. Undervisningen ska belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa en hållbar utveckling”.

Jag anser att det är av stor vikt att eleverna i tidig ålder får skapa sig en uppfattning inom området då det är så stor del av deras vardagliga liv som även berör samhället i stort. Den grundskola jag befinner mig på är mycket miljömedveten och har fått utmärkelsen *Grön Flagg*.¹ Genom att anordna en miljövecka på skolan är syftet att väcka elevernas intresse för hållbar utveckling och dess innebörd. Jag kommer att arbeta tematiskt med en förskoleklass under en vecka. I arbetet presenteras material som är anpassat för åldersgruppen och som på ett lekfullt sätt presenterar begrepp som sopor och återvinning.

1.1 Målsättning

Målet med utvecklingsarbetet är att öka en grupp förskoleklass elevers medvetenhet om frågor som rör miljö och hållbar utveckling genom att utveckla och genomföra en miljövecka.

Genom att anordna en miljövecka är förhoppningen att jag som lärare får ökade kunskaper kring hur man kan arbeta med hållbarhetsaspekten i grundskolan samt att eleverna ska få ökad kunskap om sopor och återvinning genom inspirerande material och givande diskussioner.

¹ Grön Flagg är en kostnadsfri utmärkelse för förskolor och skolor som vill arbeta med hållbar utveckling och Sveriges största miljönätverk för pedagogiska verksamheter. Den gröna flaggan är det synliga beviset på att man varje dag prioriterar ett handlingsinriktat miljöarbete som alla i verksamheten deltar i.

1.2 Litteraturgenomgång

Undervisning gällande miljöfrågor har varit en del av skolans verksamhet sedan 1960-talet men då låg fokus på naturmiljön och den skada som orsakas där. Med tiden har miljöundervisningen breddats till att innehålla även kulturella, sociala, politiska och ekonomiska frågor och skolan har gått från miljöundervisning till lärande för hållbar utveckling, skolverket (2002). Lärande om hållbar utveckling innefattar inte bara miljöfrågor utan också en mängd grundläggande samhällsfrågor som t.ex. jämställdhet, genus, värde/ intressekonflikter, krig, fred, globalisering och fattigdom. Genom att se dessa olika aspekter som viktiga i miljöundervisningen skapar vi ett pedagogiskt stimulerande samt utvecklande arbete i skolan med hållbar utveckling menar Wickenberg (Skolverket 2002).

I den nuvarande läroplanen för grundskolan (Utbildningsdepartementet 2006) framgår att "Verksamheten skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och att var och en som verkar inom skolan skall främja aktning för varje människas egenvärde och respekten för vår gemensamma miljö" Hållbar utveckling är inte ett ämne utan ett perspektiv för lärande som skall genomsyra hela undervisningen. Det handlar om demokrati och om att kombinera sociala, ekonomiska och ekologiska aspekter i vårt samhälle (Skolverket 2002). I den nya läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11) framhålls också miljöperspektivet och hållbar utveckling och att: "Skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgående grundskola har fått kunskap om förutsättningar för en god miljö och en hållbar utveckling. De skall även ha fått en förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsa, miljö och samhälle."

Miljö och naturresursproblem är och har alltid varit ett återkommande tema som dominerat mänsklighetens historia. Det som skiljer sig från tidigare epoker är dagens storskalighet av miljö och naturresursproblem. Vårt sätt att utnyttja naturen och landskapet på ger mer globala konsekvenser som kan påverka kommande generation enligt Sandell, Öhman och Östman (2003). Naturen är i första hand inte ett specifikt och avgränsat område i landskapet utan ett element och en process i miljön. Miljöer kan ge olika stora inslag av natur t.ex. i skolan kommer naturen till uttryck genom allt från tyngdlagen till hjärtats slag hos oss människor eller kanske silverfisken i toaletten. Det finns vissa svårigheter med det breda förhållningssätt som hållbar utveckling innebär menar författarna. Begreppet är väldigt vitt och många ser det som att det inte är deras specifika ansvar och att de inte kan bidra eller påverka. Därför är det viktigt att skolan arbetar med och omfattar detta perspektiv för att öka uppmärksamheten hos eleverna i både vardagsliv och samhälle. Det är en stor pedagogisk utmaning att skapa förutsättningar för eleverna att utveckla en miljöetisk medvetenhet samt gott miljömoraliskt handlande. Det innebär att man handlar konsekvent och medvetet utifrån sina grundläggande värderingar. Det är viktigt att man inte bara handlar utifrån sitt eget bästa för ögat utan kan se det ur ett mer globalt perspektiv där hanlandet ger verkning långt in i framtiden. Lärande handlar om att skapa nya relationer mellan det man redan vet och kan samt de nya man erbjuds lära sig. Det vi redan vet är begripligt och verkligt för oss. Lärande gör att vi kan skapa nya skillnader och likheter till det som för oss står fast och är begripligt hos mig som person. Om avståndet mellan det begripliga för oss och de nya sakerna blir för stort sker inget lärande. Det kan t.ex. ske när eleverna skall lära sig den vetenskapliga innebörden av ett ord som i vardagslivet har en helt annan innebörd menar Sandell, Öhman och Östman (2003). I omvärlden sker möten som leder till och skapar nya skillnader samt likheter. Lärande om naturen går att möta på samma

sätt som allt annat lärande genom böcker, filmer, samtal samt att rent praktiskt vistas i naturen. De olika mötena är oftast avgörande för vad eleverna lär sig. Det är viktigt att låta eleverna utgå från sina erfarenheter, upplevelser och kunskaper samt att de kan relatera det till sina vardagliga situationer för att öka kunskapen och motivationen enligt författarna. Fountain (1997) menar att den viktigaste inlärningsstrategin är erfarenhetsinläringen i undervisning för utveckling. De kan komma till uttryck genom gruppdiskussioner, debatter, dramaövningar och rollspel. Erfarenhetsinläring hjälper eleverna att göra abstrakta begrepp levande och begripliga för sammanhanget. Den uppmuntrar eleverna att dela med sig av sina perspektiv vilket leder till förståelse både för sitt eget lärande men också för olikheter menar Fountain.

2. Insamlingsmetod

Metoden för utvecklingsarbetet blev att samla in data genom observationer och att genomföra övningar med barnen. Efter varje arbetspass utvärderar och reflekterar jag över resultatet. Jag kommer dokumentera min reflektion skriftligt för att sedan kunna gå tillbaka i anteckningar och lättare kunna se den utveckling som förhoppningsvis sker. Genom att observera och reflektera kan jag följa både min egen och elevernas utveckling. Jag har tagit hänsyn till de forskningsetiska reglerna och dess fyra etiska huvudkrav ur vetenskapsrådet (2002). All information som samlats in under arbetets gång är endast till för detta utvecklingsarbete och vid den muntliga examinationen därmed har jag uppfyllt ett av huvudkraven som är nyttjandekravet. Inga namn på skola, personer eller identiteter nämns i arbetet vilket gör att konfidentialitetskravet också uppfylls. I månadsbrevet som skickats hem till föräldrar och vårdnadshavare meddelades att jag skulle komma och genomföra en miljövecka. Jag berättade även för eleverna om vad vi skulle göra och vad mitt arbete gick ut på. Jag har vart i den aktuella klassen tidigare så alla föräldrar och elever känner till mig sedan innan och därmed är även informationskravet och samtyckeskravet uppfyllt.

Genom att observera tar man redan på vad människor gör enligt Stukåt (2005). Forskaren använder sig själv som mätinstrument genom att titta, lyssna och registrera sina intryck. En fördel med observation är att kunskapen blir direkt hämtat från sitt sammanhang till skillnad från intervjuer och enkäter. Frågor som observatören bör ta ställning till innan för att få fram det relevanta för uppgiften är, vad, vem, när och hur ska jag observera menar Stukåt. När man observerar och utvärderar bör man kunna identifiera kvalitativa viktiga egenskaper i den pedagogiska situationen som överens stämmer med syftet men även saker som är möjligt att förbättra enligt Björndal (2005). Vid utvärdering kan man göra en bedömning på olika nivåer och ställa sig frågor som t.ex. vad finns det för förutsättningar för elevernas lärande? Hur är kommunikationen mellan lärare och elev? Vad blev resultatet av den pedagogiska processen? Björndal menar att utvärderingar har drag av både summativa och formativa bedömningar. Den summativa riktar in sig mer på effekten av den pedagogiska verksamheten i förhållande till syftet, målet med uppgiften. Medan den formativa mer ser till processen. I den här studien kommer observationerna utvärderas utifrån båda synsätten för att få med helheten. Det är viktigt att hålla fokus på sitt mål med uppgifterna men samtidigt se processen som en viktig komponent för ett lyckat arbete.

2.1 Planering

Tidsplanen var fem dagar varav fyra arbetsdagar. De två första dagarna bestod av arbete i mindre grupper med förskolematerialet om *Bamse och den stora batteriinsamlingen*. Varje grupp arbetade cirka en halvtimme var. Den tredje dagen var en heldag som började med *Bamse och skräptjuven* sedan besök i återvinningsstationen och avslutningsvis filmvisning och diskussion. Den fjärde dagen bestod av mer praktiskt arbete med sortering av olika sopor och eleverna fick rita teckningar till storsamlingen. Tidsplanen var anpassad för att tillgodose eleverna på bästa sätt genom varierande arbetssätt och tidsmässigt för att orka hålla koncentrationen. Bamsematerialet som jag valt att arbeta med har en berättelse som fångar eleverna och är anpassat för deras åldersgrupp, dessutom tar upp miljö- och hållbarhetsaspekten på ett relevant sätt.²

Vi inleder temat på måndagen med *Bamse och den stora batteriinsamlingen* som handlar om hur viktigt det är att sortera batterier. Här delar vi in klassen i fyra små grupper och arbeta både måndagen och tisdagen med detta. Eleverna får med sig batteriholkar hem att samla sina batterier i. De får även en läxa att undersöka hemma, vilka saker som det finns inbyggda batterier i? samt se efter hur många leksaker de själva har med inbyggda batterier? Läxan redovisas på fredagen efter storsamlingen och blir som en avslutande reflektion från veckan. Eleverna kan välja att skriva eller rita sin läxa då det finns barn i klassen som inte kommit så långt i sin skriv utveckling. Tanken bakom läxan är att eleverna skall få något att relatera till från sin egen vardag och involvera hemmet i det vi arbetar med. Det har också som syfte att förbereda eleverna inför skolstarten i åk 1 då läxor är en del av undervisningen. Läxan ligger också som grund för dokumentationen och ger eleverna möjlighet att reflektera över vad vi diskuterat.

Vi fortsätter på onsdagen med *Bamse och skräptjuven* som handlar om hur Bamse och hans vänner uppfinnar en återvinningsmaskin som de använder för att skapa nya saker av sina sopor. I slutet av tidningen finns uppgifter som vi gör gemensamt i klassen. Det är olika sopor såsom burkar, glas, matrester och aluminium som barnen skall sortera och dras streck för att visa vart de skall kastas. Även här får barnen en läxa till veckan därpå som handlar om att de skall titta närmare på hur de sorterar hemma och om de är delaktiga i detta arbete. Eleverna skall redovisa läxa på samma sätt som den förra genom bild eller skrift och sedan diskuterar vi kring den i klassen. När vi läst klart Bamse-serierna kommer vi att besöka skolan återvinningsstation för att se var varje sak skall återvinnas. Avslutningsvis på onsdagen kommer vi att titta på en film med Trasan och Banarne som handlar om batteriinsamling. Efter filmen diskuterar och reflekterar vi kring det vi nyss fått tagit del av. Onsdagen blir med andra ord en heldag med miljöarbete i olika former och arbetet kommer ske i helklass.

Torsdagen kommer vi att arbeta mer praktiskt i helklass. Vi kommer att titta på olika sopor så som hårdplast, aluminium, papper, färgat och ofärgat glas och sortera dem på rätt plats. På golvet kommer det finnas papper där det står t.ex. hårdplast och då diskuterar vi tillsammans vad som skall kastas där av alla de sopor som ligger framför oss. När vi sorterat upp allt får barnen rita något från de vi nyss diskuterat som de

² Materialet är gratis att beställa på www.ftiab.se för förskola/skola.

kan visa upp på storsamlingen dagen efter. De som vill får berätta vad vi arbetat med eller vad de ritat, inför de andra på skolan vid samlingen.

På fredagen är det storsamlingen vilket innebär att alla klasser på skolan samlas och presenterar sina olika arbeten. Vi i förskoleklassen kommer att visa teckningar som eleverna gjort under veckan och några frivilliga från klassen kommer att berätta lite om vad vi arbetat med. Efter storsamlingen kommer vi i klassen gå igenom batteriläxan och eleverna får berätta för varandra vad de har gjort och sedan diskuterar och summerar vi veckan.

2.2 Urval

En kvalitativ undersökning genomfördes med hela gruppen. Det var en förskoleklass på 26 elever med 15 pojkar och 11 flickor. Anledningen till att hela klassen deltar i studien beror på att skolan anordnade en miljövecka där varje klass arbetar med ett tema inom ämnet miljö. Resultatet av studien påverkas inte i någon större utsträckning vid eventuella bortfall under veckan. Enligt Stukåt (2005) är det en viktig del av undersökningen att tänka igenom påverkan vid bortfall och motivation för att undvika att det ska ske. Ett varierande arbetssätt, inspirerande lärare och en storyline som fångar elevernas uppmärksamhet är några exempel på hur eleverna blir motiverande under arbetets gång. Genom att arbeta med olika sinnen och material så tillgodoser studien fler elevers olika lärstilar och behov, något som leder motivationen framåt mot nya mål och utveckling.

Skolan som jag befinner mig på anordnar varje år en miljövecka i samband med *Earth Hour* – en manifestation där hela världen under en timme släcker ner alla lampor som en symbolisk gest för miljö- och klimatfrågor. Skolan arbetar aktivt för en hållbar utveckling genom en mängd olika projekt. Ett hållbart perspektiv genomsyrar all undervisning. De arbetar med bland annat projekt *Charlie* som innebär exempelvis sociala samspel, justa kompisar, barns rättigheter, kamratstödjare, klassråd. De arbetar även aktivt med hälsa och har schemalagda promenader och dessutom ett ute klassrum som barnen själva varit med och byggt där stor del av undervisningen genomförs. De har också en miljögrupp där både personal och elever är delaktiga. Olika miljödagar planeras in utöver miljöveckan där mänskliga rättigheter, globala kamratstödjare, ekologisk odling, rörelse, avslappning, kompostering och sopsortering diskuteras och arbetas med praktiskt i klasserna. Miljögruppen fungerar som en påtryckare för alla på skolan att sätta miljöarbete i fokus och ge inspiration till olika arbetsformer.

Miljöveckan blir som en introduktion för de yngsta i förskoleklassen att bekanta sig med skolans olika projekt gällande hållbar utveckling bland annat genom att titta närmare på återvinningsstationen. Skolan har sett en stor förändring hos eleverna efter den här typen av projekt och deras medvetenhet och kunskaper har ökat inom området. Genom diskussioner i klassen har eleverna visat på stor utveckling när det gäller vikten av att arbeta med hållbar utveckling. Miljöveckan stärker sammanhållningen mellan klasserna då den avslutas med storsamling där alla får redovisa sina projekt som de arbetat med under veckan. Det ger även pedagogerna inspiration till olika arbetssätt och de kan delge varandra ny kunskap under arbetets gång.

Läraren har en viktig roll när det gäller att fånga elevernas intresse för ett lärande objekt, det gäller att ställa frågor som utmanar och väcker tankar. Läraren bör ha

klart för sig vad det är barnen skall uppnå och att elevernas erfarenheter synliggörs för att lärandet skall ske på bästa sätt menar Pramling Samuelsson, Carlsson, Olsson, Pramling och Wallerstedt (2008). Genom diskussioner vill jag synliggöra elevernas tankar och kunskaper inom området och skapa en intressant miljövecka. Eleverna skall stå i centrum och jag skall finnas där med frågor som leder samtalet och utvecklingen vidare. I klassen kommer vi arbeta på ett varierande sätt för att tillgodose elevernas olika behov och lärstilar på bästa sätt samt skapa ett lustfyllt lärande. Det är av största vikt att börja på en rimlig nivå för våra elever i förskoleklassen och därför ansåg både jag och lärare som jag tagit hjälp av att Bamses tidning om återvinning är en bra utgångspunkt. Bamse tar upp många positiva sidor och visar på hur bra saker det kan bli av våra soppor när vi återvinner. Det är en berättelse som eleverna kan relatera till och som förhoppningsvis väcker intresse hos dem. Ett allvarligt ämne presenteras på ett lekfullt och anpassat sätt för den här åldersgruppen. Eleverna får arbeta både praktiskt och teoretiskt något som tillgodoser fler elevers olika behov och göra lärandet mer lustfyllt.

Hela arbetet kommer genomgående att ha diskussion och reflektion som centrala komponenter. Förhoppningsvis väcker ämnet frågor hos eleverna och motiverar dem framåt i sin utveckling inom området på ett positivt sätt.

3. Genomförande av utvecklingsarbetet

3.1 Lektion 1

Mitt första möte med eleverna var i mindre grupper. Klassen var indelad i fyra smågrupper vilket den alltid är under måndagar och tisdagar. Eleverna fick sätta sig i soffan för att skapa en skön och avslappnad stämning under lässtunden. Jag började med att fråga om de kom ihåg vad vi skulle arbeta med den här veckan. Vi diskuterade detta en stund och kom in på att det var *Earth Hour* på lördag och vad det innebär. Vi pratade om storsamlingen som skulle vara i slutet av veckan och att hela skolan arbetade med miljö av olika former den här veckan. Syftet var att få igång en diskussion och inledning på temat genom att låta eleverna vara delaktiga. Efter vår pratstund presenterade jag *Bamse och den stora batteriinsamlingen* och började läsa. Efter lässtunden insåg jag att det fanns tid, ork och intresse kvar hos eleverna så vi gjorde några övningar som fanns i slutet av tidningen, som korsord och olika diskussionsfrågor. Innan lektionens slut fick eleverna med sig varsin batteriholk hem för att samla batterier i. Vi gick även igenom läxan till fredagen.

Reflektion

Jag upplevde att eleverna var mycket nyfikna och intresserade för ämnet som jag presenterade. Dels berodde det nog på att jag var ny för eleverna i undervisningssammanhang men också att det var ett nytt ämne för många av eleverna. Jag var noga med att presentera ämnet och påpeka att eleverna skulle våga fråga om det var något som var oklart. Jag bjöd in eleverna i diskussionerna och visade att jag ville att de skulle vara delaktiga. Eleverna kändes väldigt positiva till uppgiften och upplägget. Ett varierat arbetssätt där eleverna är delaktiga tror jag bidrog till detta. Passet var även lagom långt ca 30 minuter, något som gjorde att eleverna orkade hålla fokus hela tiden. Jag fick även visa på min flexibilitet som blivande lärare genom att utöka materialet på slutet då jag insåg att det fanns tid kvar. De flesta av eleverna visade väldigt god respons på läxan som de fick till fredagen och berättade direkt vad de skulle rita eller skriva. Efter varje arbetspass vill

jag att eleverna skall få tycka till om uppgifterna och upplägget något som känns viktigt samt lärorikt för min egen del. Alla tyckte att *Bamse* var bra och att det var skönt att sitta i soffan. Vissa menade att det var jobbigt med läxa medan andra såg fram emot detta.

Jag har valt att endast reflektera och redovisa en av grupperna då det inte förekom någon direkt skillnad i de fyra olika grupperna under måndagen och tisdagens lektioner. Därför blir lektion 4 den avslutande storsamlingen i genomförandet.

3.2 Lektion 2

Som lärare måste du kunna vara flexibel och ta hänsyn till elevernas dagsform och andra olika händelser som kan komma att påverka din planering. Den här lektionen handlade just om detta. Min grovplanering för dagen fick finslipas lite för att passa in i tid och för att tillgodose eleverna. Dagen började med filmen om *Trasan och Banarne* då vi fick tillgång till ett klassrum på morgonen där det var möjligt att genomföra filmvisningen i helklass. Efter filmen delade vi klassen i två grupper. Den ena började hos mig som skulle gå igenom sortering och återvinning med hjälp av *Bamse* medan den andra gruppen hade fri lek. Tanken var från början att arbeta i helklass men eleverna hade haft en tuff vecka med mycket stillasittande och teori så de var fulla av energi och i behov av lek. Därför valde vi att dela upp klassen samt att det är lättare att ha diskussioner i halvklass då fler barn vågar komma till tals och ta mer plats. Vi började med att diskutera vad vi nyss fått tagit del av i filmen. Sedan gick vi vidare och jag presenterade den nya bamsetidningen och eleverna fick varsin egen tidning så att de kunde följa med i texten samt titta på bilderna. Den här gången satt vi kvar i klassrummet då det var ont om plats. Eleverna fick flytta sina stolar och sätt sig i en halvmåne framför mig för att skapa en skönare atmosfär. När vi läst färdigt fick eleverna ställa eventuella frågor som dykt upp och vi diskuterade kring Skalmans återvinningsmaskin som han uppfann. Det kom upp många förslag på vad man kunde återvinna och varför det var bra att göra detta. Efter diskussionen gick vi ut till skolan återvinningsstation och eleverna berättade och diskuterade vart olika saker skulle återvinnas. Sedan hittade de en batteriholk som de studerade noga och kopplade till tidigare lektioner i veckan. Efter besöket var det dags att avsluta lektionen, gå igenom läxan och byta grupp.

Reflektion

Att arbeta i mindre grupper anser jag är mycket givande. Eleverna tar för sig mer och jag som lärare kan se, höra och tillgodose eleverna på ett bättre sätt. När det finns möjlighet är det ett väldigt bra alternativ. Jag vill inte känna mig för styrd i mitt arbete utan uppskattar att arbeta fritt innanför ramen. Jag vill att eleverna skall kunna påverka och vara delaktiga i arbetet. Det märks att de uppskattar detta arbetssätt. Dock krävs det av mig som lärare att jag är med och stöttar upp med utvecklande frågor och har förmåga att spinna vidare på det eleverna tar upp. Filmen var något som de uppskattade och flera berättade att de sett den förut och tyckte den var mycket rolig. Det blev även ett miljöombyte vid filmvisningen som gjorde att eleverna var lite spända och förvåntansfulla. *Bamse* var också uppskattad från eleverna sida och resultatet tycks bara bli bättre när de fick en egen tidning att följa med i. Tanken var här att de som kommit en bit i sin läsutveckling skulle kunna följa med i texten men även ge eleverna bilder till sammanhanget. Några tappade tyvärr lite fokus när vi skulle titta närmare på återvinningsstationen och det blev lite stökigt. En orsak kan ha varit ett långt arbetspass innan och att det var mycket nytt. Men även

jag hade en bidragande orsak till detta då jag kände att det var svårt att ta ”kontroll” över gruppen och föra samtalet vidare. Sammantaget blev dagen en nyttig erfarenhet som också krävde mycket reflektion. Att göra besöket på återvinningsstationen gjorde att vi kunde knyta ihop säcken och koppla teori till praktik. Det märktes att eleverna tagit till sig och fått en ökad förståelse för sopor och återvinning under dessa dagar. De hade bra koll på vart allt skulle återvinnas och även vad som kunde göras av soporna. Skolans kompost var väldigt populär att studera och fascinerade eleverna med den ”äckliga” stanken. En elev berättade för en annan att det skulle bli jord av alla matrester så småningom. Även den här gången gav eleverna bra respons på läxan som de fick. Många verkade vara delaktiga i sorteringen av sopor hemma och visste direkt vad de skulle skriva eller rita. Läxorna verkar ge en bra självkänsla hos de flesta av eleverna och under veckan har flera kommit och berättat hur duktiga de varit samt frågat om jag sett detta. Lektionen avslutades med att eleverna fick berätta hur de upplevt dagen. De flesta ansåg att filmen var det bästa på hela dagen. Många uppskattade att de fick en egen tidning. Det som av eleverna upplevdes som jobbigt var det långa passet och alla såg framemot att få leka – något som jag tar till mig av och reflekterar kring.

3.3 Lektion 3

Efter några dagar med mycket teori blev det dags att arbeta lite mer praktiskt och knyta ihop säcken. Eleverna satt i ring på den stora mattan i klassrummet för att alla skulle se sakerna som låg framför dem. Där fanns en mängd olika sopor, aluminiumburkar, pantflaskor, glasburkar och papper bland annat. Tanken var att vi tillsammans skulle sortera soporna och lägga dem på rätt skylt som fick illustrera en återvinningsstation. Efter det fick eleverna rita och reflektera kring det vi nyss pratat om. Teckningarna skulle de visa upp på storsamlingen dagen efter. Vi diskuterade om det fanns några frivilliga i klassen som kunde tänka sig att berätta lite om vad de ritat och arbetat med. Vi fick fem frivilliga kandidater.

Reflektion

Sorteringsövningen som vi startade lektionen med hade som syfte att ge eleverna tid till reflektion och en återblick från gårdagen. Den blev som en liten repetition och summering med verkliga ting eller ”sopor” i det här fallet. Eleverna tyckte nog att det blev lite enkelt så det gick väldigt fort. Däremot så blev ritövningen väldigt uppskattad och eleverna ansträngde sig till max eftersom det skulle visas upp på storsamlingen. Fokuset var på topp när de ritade och skrev. Här hade jag önskat att det fanns tid för mer utevistelse. Dagligen hittar elever sopor på skolgården eller i närliggande skog som vi kunnat sortera direkt på återvinningsstationen i stället för att sitta kvar i klassrummet. Så här i efterhand hade det vart en mer givande övning anser jag då det hade blivit mer konkret för eleverna.

3.4 Lektion 4

Fredagen var här och eleverna skall visa upp sina arbeten i storsamlingen. Vi samlades på morgonen utanför stora salen. Eleverna fick sina teckningar och jag gick igenom för eleverna att vi skulle berätta om vår vecka och visa upp våra bilder. När det blir vår tur berättade jag först lite kort vad vi gjort under veckan och sedan berättade de fem frivilliga om sina bilder och vad de skrivit. När storsamlingen var klar gick vi tillbaka till klassrummet och samlades i en ring på golvet. Jag visade upp

och lät eleverna berätta om sina otroligt fina läxor om batterier som jag fått in. De som ville fick visa vad de ritat eller skrivit.

Reflektion

Eleverna var väldigt förväntansfulla och lite pirriga inför storsamlingen som det verkade. Mycket nytt och så alla de äldre eleverna som skulle titta på dem. Men efter att ha titta och fått tagit del av alla andras arbeten började de slappna av. De fem eleverna som sagt att de ville berätta och visa sina teckningar lite extra noga gjorde detta mycket bra. De flesta eleverna verkade faktiskt ganska stolta över sin arbetsinsats och sina verk. När storsamlingen var över återvände vi till klassrummet för att gå igenom läxan. Vissa elever hade visat lite oro för vad jag skulle säga när de inte lämnat in. Jag berättade för alla i samlingen att det inte var någon fara och att de kan göra läxan till nästa vecka eller vid ett annat tillfälle när ni får tid. Några av dem ville berätta ändå vad de hade hemma som innehöll batterier vilket gick bra. Läxorna som eleverna fått under veckan anser jag har vart en stor fördel. De har fått otroligt bra respons från eleverna och jag kan återkoppla och följa deras utveckling under arbetets gång. När vi diskuterade läxan och veckan som gått visar eleverna på en enorm utveckling samt engagemang för arbetet. De är med i diskussionen och visar att de faktiskt tagit dela av all information och tagit till sig ny kunskap.

En elev räcker avslutningsvis upp handen och påminner alla om att släcka lamporna på lördagen då *Earth Hour* infinner sig. En annan berättar att de brukar tända ljus och att de inte får spela dataspel under en timme. Några elever vill berätta vad deras familj brukar göra under den timmen och en annan berättar att deras grannar inte brukar släcka alls. Jag berättar att det är helt frivilligt och alla får göra som de vill. Dock påpekar jag att det är en bra insats och manifestation som visar att vi bryr oss om vår miljö.

4. Diskussion

I detta utvecklingsarbete har jag berört vad hållbar utveckling kan sägas stå för och hur man kan arbeta med ett hållbarhetsperspektiv tillsammans med barn i de yngre skolåren. Vi har under en vecka arbetat tematiskt i förskoleklassen med sopor och återvinning som ett starskott för kommande miljöarbeten. På skolan arbetar de redan med en mängd olika projekt som innefattar hållbar utveckling. Tanken med utvecklingsarbetet var att arbeta tematiskt med miljö på en rimlig nivå för den här åldersgruppen. I planeringsstadiet tittade jag på olika sorters material som kan tänkas fånga eleverna intresse och göra dem delaktiga genom en miljövecka. Materialet har uppfyllt alla mina förväntningar och eleverna har uppskattat lässtunderna med Bamse enormt mycket. Framförallt när de fick varsin tidning att följa med i själva och ta del av bilderna till texten. Bamse presenterar temat och gör att eleverna har något gemensamt att relatera till. I mina observationer och reflektioner har jag tittat på mig själv och min roll som lärare samt elevernas reaktion och respons på materialet och aktiviteterna. Stukåt (2005) menar att det är viktigt att tänka igenom och skapa sig en bild av vad man skall fokusera på vid observationer och utvärdering för att få fram det som är relevant för studien. Observation och reflektion har vart en viktig del under processens gång då de ger möjlighet till eftertanke. Men även eventuella frågor som dyker upp under tiden är fruktbart att reflektera kring efteråt. Björndal (2005) menar att observationer bör vara ett naturligt verktyg för lärare i den dagliga verksamheten. Jag har tagit hjälp av Björndals frågeställningar för att utvärdera mitt utvecklingsarbete nedan.

Vilka olika förutsättningar finns det för elevernas lärande?

Genom ett varierat arbetssätt och ett lustfyllt lärande anser jag att elevernas olika förutsättningar tillgodosätts i mitt arbete. Eleverna har haft inflytande och möjlighet att påverka samtalsämnen samt varit delaktiga. I arbetet har jag haft elevers olika lärostilar i fokus för att tillgodose eleverna på bästa sätt. Vi har arbetat med texter i form av Bamse där de visuella eleverna kunnat ta för sig. Vi har genomgående arbetat med diskussioner något som främjar de auditiva genom att lyssna. Även de kinestetiska som vill arbeta mer praktiskt och pröva saker på egen hand har fått gjort detta vid studiebesök, rita, och vid sortering av riktiga sopor. Arbetet går ut på att utveckla t.ex. hade jag uppskattat mer praktiskt arbete utomhus i skolans uteklassrum om tiden funnits.

Hur är kommunikationen mellan lärare och elev?

Vi har haft en öppen dialog genom hela arbetet och eleverna har fått mycket talutrymme. Eleverna kände mig innan något som underlättade och gjorde att de vågade ställa frågor samt diskutera mer avslappnat. Vi behövde ingen lära-känna-period utan kunde börja arbetet direkt. Dock upplevde jag ändå en viss "test"-känsla från elevernas sida under mina lektioner. Jag var ändå ny för dem i undervisningssammanhang vilket gjorde att eleverna provade en aning vart jag stod och vad jag accepterade och inte. En helt normal reaktion menar jag och ett naturligt sätt att lära känna varandra i nya sammanhang.

Vad blev resultatet av den pedagogiska processen?

Det har varit en lärorik process framförallt för mig i min kommande yrkesroll. Jag har lärt mig hur viktigt det är att finnas där och utmana elevernas tankar med hjälp av frågor – inte ställa ledande frågor utan ha ett flyt i samtalet och föra diskussionen vidare. Jag har blivit tryggare i min roll vilket gör att jag vågar släppa in eleverna mer i undervisningen utan att få känslan av att tappa greppet. Jag har sett hela temat som en process där fokus har legat på att skapa en intressant och lärorik miljövecka tillsammans med eleverna. Den yttre ramen nämligen min målsättning har varit i fokus. Planeringen har varit formbar innanför den på så vis att eleverna har kunnat påverka innehållet genom diskussioner och dagsform. Eleverna har styrt samtalet vidare genom egna erfarenheter och med stöd av mig. Fountain (1997) menar att erfarenhetsinläring hos eleverna leder till utveckling för lärande och är en viktig komponent för undervisningen. För att öka förståelsen och lärandet om hållbar utveckling hos eleverna menar Sandell, Öhman och Östman (2003) att det är av stor vikt att eleverna får arbeta med olika material och vistas rent praktiskt i naturen för att skapa sig en uppfattning. De menar att olika möten genom film, böcker, diskussioner och reflektioner är avgörande för vad man lär sig. Lärande sker på bästa sätt när eleverna kan relatera information och ny kunskap till egna erfarenheter. Genom att synliggöra elevernas erfarenheter i arbetet skapas en känsla av delaktighet något som Pramling Samuelsson, Carlsson, Olsson, Pramling och Wallerstedt (2008) menar är en viktig del för lärandet. I mitt utvecklingsarbete har vi arbetat med olika material och sinnen genom film, tidningar, bild samt gjort studiebesök i återvinningsstationen. Eleverna har fått läxor som gör att de kan relatera och reflektera kring området även på hemmaplan. De ges även möjlighet att koppla den nya kunskapen till sina egna erfarenheter och synliggöra dem genom bild eller text.

Dessa faktorer gör eleverna delaktiga, aktiva och intresserade vilket är min uppgift som lärare. Eleverna är mitt "facit" i dessa lägen genom att de uttrycka sina åsikter angående uppgiften, min roll, upplägget eller materialet. Det har varit väldigt viktigt för mig att eleverna får ge uttryck för sina åsikter gällande dessa saker för min egen utveckling. I det stora hela så ansåg majoriteten att bamsematerialet var bra och spännande. Det som eleverna visade mest glädje över var nog ändå läxan då de fick berätta om vad de hade hemma med inbyggda batterier och hur de sorterade sina sopor. De flesta hade verkligen lagt ner mycket arbete på detta. Jag är nöjd med slutresultatet då eleverna har fått en försmak på vad hållbar utveckling kan innebära. Min slutsats är att vi genom ett varierande arbetsätt och elevernas delaktighet skapade en rik temavecka där vi gemensamt möjliggjorde hållbar utveckling i praktiken.

Hur kan då mitt utvecklingsarbete inspirera och utveckla andra lärare i sin undervisning?

Mitt utvecklingsarbete visar på att det finns inspirerande material att hämta på nätet som är anpassat för olika åldergrupper och som dessutom är gratis. Arbetet kan även utveckla och ge inspiration till andra lärare att arbeta med hållbarhetsaspekten på olika sätt. Dessutom anser jag att min litteratur avsnitt ger en bra och enkel förklaring till vad ett hållbart perspektiv innebär något som jag tror att många har svårt att få grepp om. En av anledningarna till att jag tog med och redogjorde för hur skolan jag befinner mig på arbetar med hållbar utveckling var för att visa dess innebör och hur bred den är. Det kan utveckla andra lärare i sin undervisning och ge en större förståelse för hur många olika sätt det finns att arbeta på. Det innefattar inte bara natur och miljöfrågor utan även större frågor som etik, moral, sociala samspel och liknande som är en stor del av skolan verksamhet. I mitt utvecklingsarbete ger jag förslag på hur man kan introducera detta begrepp hos de yngsta eleverna på skolan men det har stor utvecklingspotential för att passa de äldre. Med hjälp av litteraturen visar jag även på vikten av att arbeta med det lustfyllda lärandet för att tillgodose fler elevers olika behov. Jag hoppas även att detta arbete kan bidra till att lärare vågar vara flexibla inom den yttre ramen och låta eleverna ta plats i diskussioner och arbetet. Inte vara så styrda utan anpassa undervisningen efter intresse och dagsformen hos eleverna mer.

Referenslista

Björndal, C.R.P. (2005). *Det värderande ögat. Observation, utvärdering och utveckling i undervisningen och handledning*. Stockholm: Liber.

Forskningsetiska principer i humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning.
<http://www.vetenskapsradet.se/humsam/index.asp> (hämtad från internet 110418)

Fountain, S. (1997). *Att undervisa för utveckling*. Lund: Studentlitteratur

Förpacknings- och tidningsinsamlingen, www.ftiab.se (hämtad från internet 110505)

Pramling Samuelsson, I., Asplund Carlsson, M., Olsson, B., Pramling, N. & Wallerstedt, C. (2008). *Konsten att lära barn estetik*. Stockholm: Nordstedts akademiska förlag.

Sandell, K., Öhman, J. & Östman, L. (2003). *Miljödidaktik. Natur, skolan och demokratin*. Lund: Studentlitteratur.

Skolverket (2002). *Hållbar utveckling i skolan. Miljöundervisning och utbildning för hållbar utveckling i svensk skola*. Stockholm: Liber.

Stukåt, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Utbildningsdepartementet (2006). *Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: Fritzes.

Utbildningsdepartementet (2011). *Läroplanen för grundskola, förskoleklass och fritidshemmet*. Stockholm: Fritzes.